

Arthur Schopenhauer

ΑΘΑΝΑΣΙΑ: ΕΝΑΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ - ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Πες μου τώρα, με μια λέξη, τι θα γίνω μετά το θάνατό μου; Και φρόντισε να είσαι σαφής και ακριβής.

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ. — Όλα και τίποτε.

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Το φαντάστηκα! Σου έθεσα ένα πρόβλημα και το έλυσες με μια αντίφαση. Αυτό είναι ένα κοινότοπο τέχνασμα.

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ. — Ναι, αλλά θέτεις υπερβατολογικές ερωτήσεις και αναμένεις να τις απαντήσω με μια γλώσσα που έχει γίνει μόνον για εμμενή γνώση. Δεν είναι ν' απορεί κανείς που προκύπτει μια αντίφαση.

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Τι εννοείς λέγοντας υπερβατολογικές ερωτήσεις και εμμενή γνώση; Έχω, φυσικά, ξανακούσει αυτές τις εκφράσεις: δεν είναι νέες για μένα. Ο δάσκαλος αρεσκόταν να τις χρησιμοποιεί, αλλά μόνο ως κατηγορήματα της θεότητας, και ποτέ δεν τις πρότεινε για ο,τιδήποτε άλλο που ήταν αρκετά ορθό και ακριβές. Επιχειρηματολογούσε κατά τον ακόλουθο τρόπο: εάν η θεότης ευρίσκετο μέσα στον κόσμο αυτό, ήταν εμμενής: εάν ήταν κάπου εκτός αυτού, ήταν υπερβατική. Τίποτε δεν θα μπορούσε να είναι διαυγέστερο και οφθαλμοφανέστερο. Ήξερες που βρισκόσουν. Αλλ' αυτή η καντιανή μωρολογία δεν είναι πια αρκετή: είναι απηρηχαιωμένη και ανεφάρμοστη πλέον στις μοντέρνες ιδέες. Γιατί είχαμε μια ολόκληρη σειρά από διαπρεπείς άντρες στη μητρόπολη της γερμανικής παιδείας...

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ. (μονολογώντας). — Γερμανικής μπουρδολογίας, θέλει να πει.

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Ο μέγας Schleimacher, για παράδειγμα, κι εκείνη η γιγαντιαία διάνοια ο Hegel: κι αυτήν ακριβώς τη στιγμή εγκαταλείψαμε εκείνες τις ανοησίες. Θα έπρεπε μάλλον να πω ότι βρισκόμαστε σε τέτοια απόσταση απ' αυτές ώστε να μη μπορούμε πλέον να τις ανεχθούμε. Ποια είναι τότε η χρησιμότητά τους; Τι σημαίνουν όλα αυτά;

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ. — Υπερβατολογική γνώση είναι γνώση η οποία υπερβαίνει τα όρια της δυνατής εμπειρίας και πασχίζει να προσδιορίσει τη φύση των πραγ-

μάτων όπως είναι καθ' εαυτά. Η εμμενής γνώση, από την άλλη πλευρά, είναι γνώση η οποία περιορίζεται εντελώς στα πλαίσια αυτών των ορίων ούτως ώστε να μην μπορεί να εφαρμοστεί σε ο,τιδήποτε άλλο πέραν των επίκαιρων φαινομένων. Εφ' όσον είσαι ένα άτομο, ο θάνατος θα είναι το τέλος σου. Αλλά η ατομικότητά σου δεν είναι το αληθινό και ενδότερο είναι σου: είναι απλά η εξωτερική εκδήλωσή του. Δεν είναι το πράγμα καθ' εαυτό, αλλά μόνον το φαινόμενο που παρουσιάζεται με τη μορφή του χρόνου και άρα με μία αρχή κι ένα τέλος. Αλλά το αληθινό είναι σου δεν γνωρίζει ούτε χρόνο ούτε αρχή ούτε τέλος, αλλά ούτε και τα όρια οποιουδήποτε δεδομένου ατόμου. Παρίσταται παντού σε κάθε άτομο και κανένα άτομο δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς αυτό. Έτσι όταν έλθει ο θάνατος, από τη μια πλευρά εκμηδενίζεσαι ως άτομο από την άλλη είσαι και παραμένεις ο,τιδήποτε. Αυτό εννοούσα όταν έλεγα ότι μετά το θάνατό σου θα είσαι όλα και τίποτα. Είναι δύσκολο να βρεθεί μια ακριβέστερη απάντηση στην ερώτησή σου που να είναι ταυτόχρονα σύντομη. Η απάντηση, το παραδέχομαι, είναι αντιφατική αλλά αυτό συμβαίνει απλώς και μόνο επειδή η ζωή σου είναι στο χρόνο και το αθάνατο μέρος σου στην αιωνιότητα. Θα μπορούσες να θέσεις το ζήτημα κατά τον ακόλουθο τρόπο: Το αθάνατο μέρος σου είναι κάτι το οποίο δεν αντέχει στο χρόνο κι ωστόσο είναι άφθαρτο αλλά να που τώρα έχεις μια άλλη αντίφαση. Βλέπεις τι συμβαίνει όταν προσπαθείς να φέρεις το υπερβατολογικό μέσα στα όρια της εμμενούς γνώσης. Ασκείς κατά κάποιον τρόπο βία στην τελευταία που την καταχράσαι για σκοπούς τους οποίους ουδέποτε επροτίθετο να εξυπηρετήσει.

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Για κοίτα, εγώ δεν πρόκειται να δώσω δεκάρα για την θανάσιμά σου εκτός και αν πρόκειται να παραμείνω ένα άτομο.

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ. — Καλά, ίσως να κατορθώσω να σε ικανοποιήσω σ' αυτό το σημείο. Υπέθεσε ότι εγγυώμαι πως μετά θάνατο θα παραμείνεις ένα άτομο, αλλά μόνο υπό την προϋπόθεση ότι προηγουμένως θα ξοδέψεις τρεις μήνες πλήρους ασυνειδησίας.

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Δεν θα είχα αντίρρηση γι' αυτό.

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ. — Να θυμάσαι όμως, εάν οι άνθρωποι είναι εντελώς ασύνειδοι δεν μπορούν να υπολογίσουν το χρόνο. Έτσι, όταν είσαι νεκρός είναι ακριβώς το ίδιο για σένα είτε περάσουν τρεις μήνες στον κόσμο του ασυνείδητου είτε δέκα χιλιάδες χρόνια. Και στη μία και στην άλλη περίπτωση είναι απλά και μόνον ένα ζήτημα πίστης σ' ό,τι σου πουν όταν ξυπνήσεις. Μέχρι τώρα, λοιπόν, έχεις τη δυνατότητα να είσαι αδιάφορος είτε είναι τρεις μήνες είτε δέκα χιλιάδες χρόνια που περνούν πριν ανακτήσεις την ατομικότητά σου.

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Ναι, αν φθάσουμε σ' αυτό το σημείο, υποθέτω ότι έχεις δίκιο.

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ. — Και αν κατά σύμπτωση, αφού αυτά τα δέκα χιλιάδες χρόνια πέρασαν, κανείς ποτέ δεν σκεφτεί να σε ξυπνήσει, φαντάζομαι ότι δεν θα ήταν

και μεγάλη συμφορά. Θα γινόντουσαν αρκετά εθισμένοι στη μη-ύπαρξη μετά από μια τόσο μακρόχρονη ανάπαυλα —που διαδέχτηκε μια τόσο σύντομη χρονική περίοδο ζωής. Εν πάση περιπτώσει μπορείς να είσαι βέβαιος ότι θα είσαι εντελώς ανίδεος για την όλη κατάσταση. Εάν ήξερες, ωστόσο, ότι η μυστήρια δύναμη που σε κρατά στην παρούσα κατάσταση ζωής δεν έπαυσε ποτέ, σ' αυτά τα δέκα χιλιάδες χρόνια, να παράγει άλλα φαινόμενα αντίστοιχα με τον εαυτό σου και να τους χορηγεί ζωή, αυτό θα σε παρηγορούσε.

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — 'Όχι δα! Νομίζεις έτσι ότι πρόκειται πράγματι να με θέσεις μ' απάτη εκτός της ατομικότητάς μου μ' όλα αυτά τα ωραία λόγια. Έχω όμως τη δύναμη ν' αντιμετωπίσω τα τεχνάσματά σου. Σου λέω ότι δεν θα υπάρχω εκτός και αν μπορώ να έχω την ατομικότητά μου. Δεν πρόκειται ν' αποθαρρυνθώ με τις «μυστήριες δυνάμεις» κι ό,τι εσύ ονομάζεις «φαινόμενα». Δεν μπορώ να κάνω χωρίς την ατομικότητά μου και δεν θα την εγκαταλείψω.

ΦΙΛΑΛΛΗΘΗΣ. — Ενωείς, υποθέτω, ότι η ατομικότητά σου είναι ένα τόσο γοητευτικό πράγμα —τόσο έξοχο, τόσο τέλειο και πέραν συγκρίσεως— ώστε δεν μπορείς να φανταστείς τίποτε καλύτερο. Δεν είσαι έτοιμος να ανταλλάξεις την παρούσα κατάστασή σου με μια η οποία, εάν μπορούμε να κρίνουμε από ό,τι έχει ειπωθεί, είναι πιθανό να είναι ανώτερη και ανθεκτικότερη;

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. — Δεν βλέπεις ότι η ατομικότητά μου, που είναι ότι μπορεί να είναι, είναι ο ίδιος ο εαυτός μου; Για μένα είναι το σημαντικότερο πράγμα στον κόσμο,

«Γιατί ο Θεός είναι Θεός κι εγώ είμαι εγώ»

Εγώ θέλω να υπάρχω, *Εγώ, Εγώ*. Αυτό είναι το κυριότερο πράγμα. Δεν ενδιαφέρομαι για μια ύπαρξη η οποία πρέπει ν' αποδειχθεί ότι είναι δική μου προτού πιστεúσω σ' αυτήν.

ΦΙΛΑΛΛΗΘΗΣ. — Σκέψου τι κάνεις! 'Όταν λες *Εγώ, Εγώ, Εγώ* θέλω να υπάρχω δεν είσαι μόνο εσύ που το λες αυτό. Το κάθε τι το λέει, αναμφίβολα το κάθε τι το οποίο έχει το αμυδρότερο ίχνος συνείδησης. Έπεται λοιπόν, ότι αυτή η δική σου επιθυμία είναι απλά το μέρος σου που δεν είναι άτομο —το μέρος που είναι κοινό σε όλα τα πράγματα χωρίς διάκριση. Δεν είναι η κραυγή του ατόμου αλλά της ίδιας της ύπαρξης: είναι το εσώτερο στοιχείο στο κάθε τι που υπάρχει, ή μάλλον, είναι η αιτία για ο,τιδήποτε υπάρχει. Αυτή η επιθυμία λαχταρά και δεν ικανοποιείται με τίποτε εκτός από ύπαρξη γενικά, κι όχι με κάποια συγκεκριμένη ατομική ύπαρξη. 'Όχι! δεν είναι αυτός ο σκοπός της. Φαίνεται ότι είναι αυτός μόνο επειδή αυτή η επιθυμία —αυτή η θέληση— αποκτά συνείδηση μόνο στο άτομο και κατά συνέπεια φαίνεται σαν να μη αφορά τίποτε άλλο εκτός από το άτομο. Εκεί έγκειται η αυταπάτη, μια αυταπάτη είναι αλήθεια, στην οποία το άτομο κρατιέται γερά: αλλά, εάν στοχαστεί, μπορεί να σπάσει τα δεσμά και να απελευθερώσει τον εαυτό του.

Είναι μόνον έμμεσα, λέω, που το άτομο έχει αυτή τη βίαιη λαχτάρα για ύπαρξη. Είναι η θέληση για ζωή που είναι η πραγματική και άμεση διεκδίκηση —όμοια και ταυτόσημη σ' όλα τα πράγματα. Εφ' όσον λοιπόν, ύπαρξη είναι το ελεύθερο έργο, ή μάλλον, ο απλός αναστοχασμός της θέλησης, εκεί όπου είναι ύπαρξη, εκεί επίσης πρέπει να είναι θέληση: και προς το παρόν, η θέληση βρίσκει την ικανοποίησή της στην ύπαρξη αυτή· μέχρι εδώ, θέλω να πω, ότι ως προς εκείνο το οποίο ουδέποτε αναπαύεται αλλά ωθεί προς τα εμπρός αιωνίως δεν μπορεί ποτέ να βρεθεί κάποια ικανοποίηση. Η θέληση δεν ενδιαφέρεται για το άτομο: το άτομο δεν είναι η δουλειά της —αν και, όπως είπα, αυτή φαίνεται να είναι η περίπτωση, επειδή το άτομο δεν έχει άμεση συνείδηση της θέλησης πέραν του εαυτού του.

Το αποτέλεσμα αυτού είναι ότι το άτομο γίνεται προσεκτικό όσον αφορά τη διατήρηση της δικής του ύπαρξης· και αν δεν συνέβαινε έτσι, δεν θα μπορούσε να υπάρχει βεβαιότητα για τη διατήρηση του είδους. Είναι φανερό ύστερα από όλα αυτά ότι η ατομικότητα δεν είναι μία μορφή τελείωσης αλλά μάλλον περιορισμού· κατά συνέπεια το να απελευθερωθείς από αυτή δεν είναι απώλεια αλλά κέρδος. Μη βασανίζεις πλέον τον εαυτό σου γι' αυτό το ζήτημα. Από τη στιγμή που θα αναγνωρίσεις τι είσαι, τι πραγματικά είναι η ύπαρξή σου, δηλαδή η οικουμενική θέληση για ζωή το όλο ζήτημα θα σου φανεί παιδαριώδες και γελοιοδέστατο!

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ. —Εσύ ο ίδιος παιδαριάζεις και είσαι γελοιοδέστατος, όπως όλοι οι φιλοσόφοι! Και αν ένας άνθρωπος στην ηλικία μου αφήνεται να ομιλεί με τέτοιου είδους ανόητους έστω και για ένα τέταρτο της ώρας οφείλεται στο ότι αυτό με διασκεδάζει και περνά η ώρα μου. Έχω πολύ σοβαρότερα πράγματα να ασχοληθώ και γι' αυτό σε αποχαιρετώ.

Απόδοση στην ελληνική: Γ.Ν. Μερτίκας

